

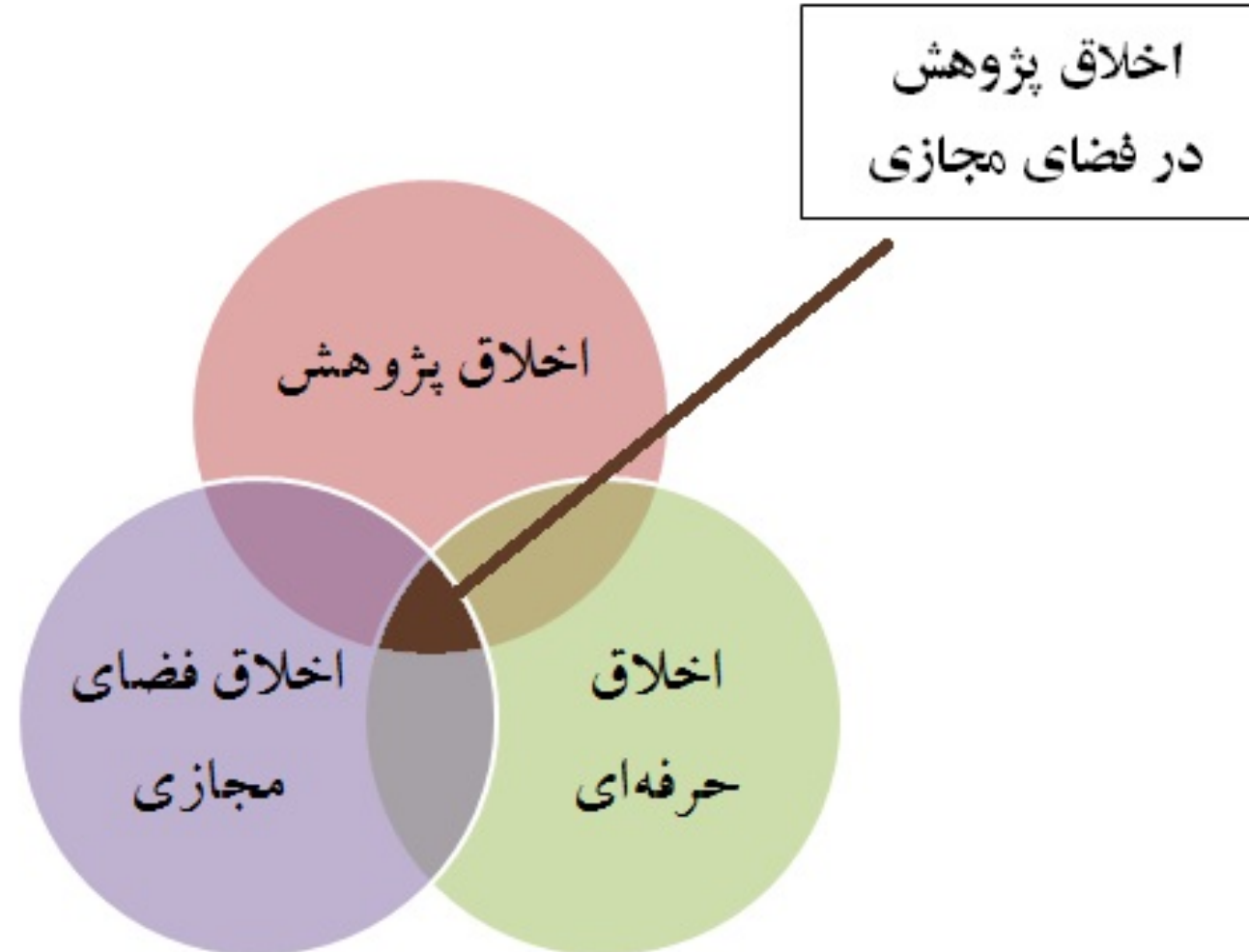
اخلاق پژوهش در فضای مجازی
یا
اخلاق پژوهش اینترنتی

Internet Research Ethics

تعریف‌های اولیه

- **پژوهش اینترنتی یا پژوهش در فضای مجازی:** پژوهش‌ها و فرآیندهایی پژوهشی هستند که در آن از اینترنت و فضای مجازی به عنوان ابزار یا محیط پژوهش برای گردآوری داده‌ها، مجموعه داده‌ها، پایگاه داده‌ها یا دیگر منابع آنلاین به منظور انجام فعالیت‌های پژوهشی استفاده می‌شود.
- **اخلاق پژوهش اینترنتی یا اخلاق پژوهش در فضای مجازی:** در این حوزه مطالعاتی، به تجزیه و تحلیل مسائل اخلاقی و به کارگیری اصول و رهنمودهای اخلاق پژوهش در فعالیت‌هایی پژوهشی پرداخته می‌شود که مبتنی بر فضای مجازی بوده و در ساحت فضای مجازی انجام می‌گردد.
- **منشور اخلاق پژوهش اینترنتی یا منشور اخلاق پژوهش در فضای مجازی:** به مجموعه اصول و رهنمودهایی اخلاقی گفته می‌شود که توجه و به کارگیری آنها در مواجهه با مسائل و چالش‌های اخلاق پژوهش در فضای مجازی، موجب بهبود موقعیت و ارتقای سلامت اخلاقی در تحقق فعالیت‌های پژوهشی می‌گردد.

محل تقاطع سه قلمرو اخلاقی

توسعه تاریخی پژوهش‌های اینترنتی

• اواسط دهه ۹۰:

- از «پژوهش در رابطه با اینترنت» تا «پژوهش از طریق اینترنت»
- وب ۱: اینترنت به مثابه ابزار پژوهش
- اخلاق پژوهش اینترنتی مبتنی بر اخلاق پژوهش سنتی
- سند «جوانب اخلاقی و حقوقی پژوهش درباره سوژه‌های انسانی در محیط اینترنت (۱۹۹۹)»؛ انجمن آمریکایی پیشرفت علم (AAAS)

توسعه تاریخی پژوهش‌های اینترنتی

• دهه آغازین ۲۰۰۰:

• وب ۲: اینترنت به مثابه محیط پژوهش

• خصوصیات متمایز پژوهش‌های اینترنتی:

- ارتباط داشتن (connectivity): ارتباط پیوسته میان پژوهنده و سوژه پژوهیدنی؛
- تعاملی بودن (interactivity): ارتباط تعاملی دوسویه میان پژوهنده و سوژه پژوهیدنی؛
- ابرمتن بودن (hypertextuality): ارتباط تعاملی پیوسته آنی، محلی/سراسری، غیرهمزمان/همزمان، و در بستری فرازمانی/فرا مکانی میان پژوهنده و سوژه پژوهیدنی.

• انتشار اسناد «تصمیم‌گیری اخلاقی و پژوهش اینترنتی (۲۰۰۲؛ ۲۰۱۲)» انجمن پژوهندگان اینترنتی (AoIR)

توسعه مفهومی پژوهش‌های اینترنتی؛

کمیته مشورتی ادارهٔ حمایت از پژوهش‌های انسانی در ایالات متحده (۲۰۱۲)

- اطلاعاتی پژوهشی که معمولاً از طریق اینترنت یا بر روی اینترنت قابل دسترسی است، بدون تعامل مستقیم با سوژه‌های انسانی (مثلاً از طریق برداشت، استخراج، پروفایل‌گردی، مشاهده یا ضبط مجموعه داده‌های موجود، تعاملات در اتاق‌های گپ، وبلاگ‌ها، کامنت‌های رسانه‌های اجتماعی، و...)؛
- پژوهش‌هایی که از اینترنت به عنوان یک رسانه برای جذب یا تعامل با سوژه‌های پژوهشی به‌طور مستقیم یا غیرمستقیم استفاده می‌کند (مانند وبگاه‌های نظرسنجی، پرسشنامه‌های آنلاین، و...)؛
- پژوهش‌هایی دربارهٔ خودِ اینترنت و پیامدهای آن (مانند استفاده از الگوها یا پیامدهای رسانه‌های اجتماعی، مسئلهٔ پالایش یا فیلترینگ اطلاعات توسط موتورهای جست‌وجو، تحول و تکامل مسائل اخلاقی در فضای مجازی، و...)؛

توسعه مفهومی پژوهش‌های اینترنتی؛ کمیته مشورتی ادارهٔ حمایت از پژوهش‌های انسانی در ایالات متحده (۲۰۱۲)

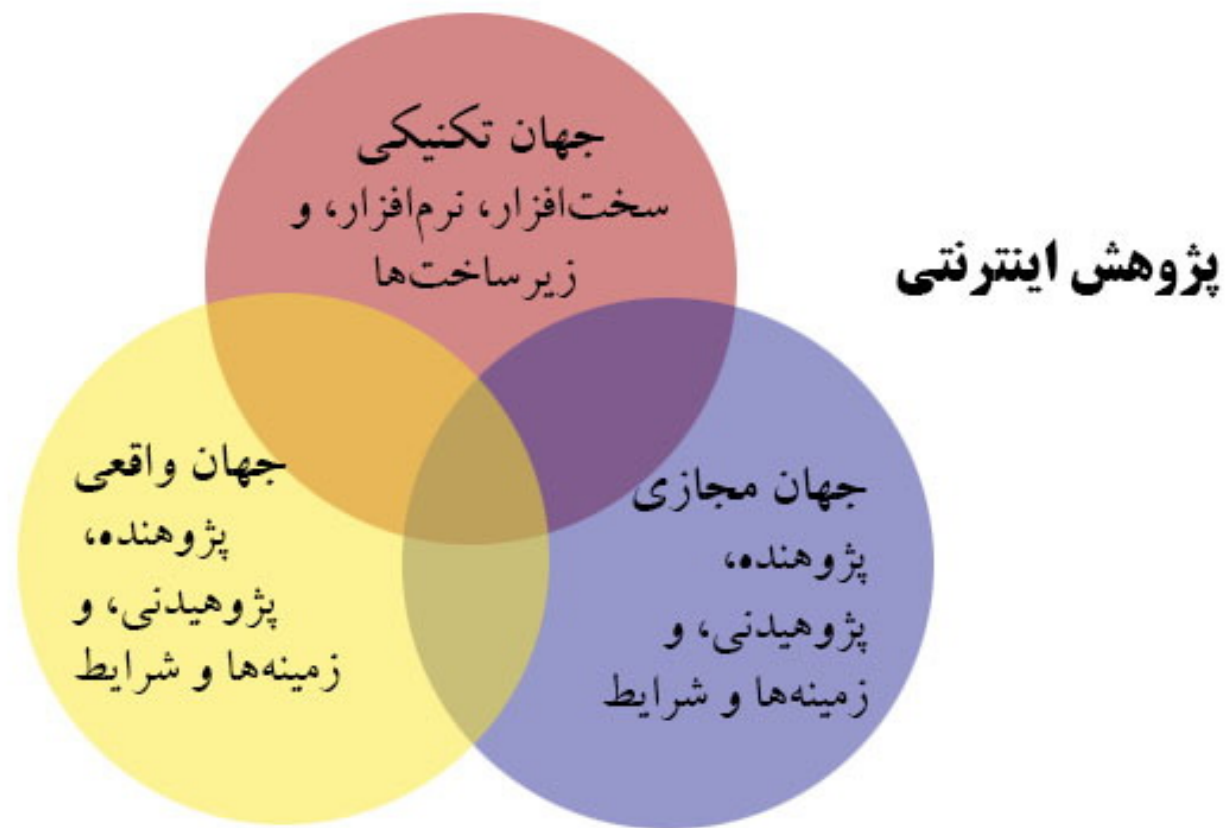
- پژوهش‌هایی دربارهٔ کاربران اینترنتی و رفتارهای آنان در فضای مجازی؛
- پژوهش‌هایی که در آنها، اینترنت به عنوان ابزاری مداخله‌گر مورد استفاده قرار می‌گیرد، مانند مداخله‌هایی که رفتار سوژه‌ها را تحت تأثیر قرار می‌دهد (آزمایش نفوذ عاطفی فیسبوک در سال ۲۰۱۲)؛
- پژوهش‌هایی که سوژه‌های پژوهیدنی خود را در محیط وب یا از طریق ابزارهای اینترنتی جذب و استخدام می‌کند، مثلاً رسانه‌های اجتماعی؛
- و در نهایت، انواع روش‌ها و پژوهش‌های در حال ظهوری که بر بستر اینترنت قرار گرفته و فضای مجازی را پلتفرم خود قرار می‌دهند، مانند پژوهش‌های مبتنی بر موبایل.

پژوهش اینترنتی؛ محل تلاقی جهان‌های واقعی، مجازی و تکنیکی

- **جهان مجازی:** فضای آنلاین و انواع فعالیت‌های و تعاملاتی که در آن تحقق می‌یابد را پوشش می‌دهد؛ مثلاً مشاهده و بررسی پروفایل‌های افراد در شبکه‌های اجتماعی یا مکالمه همزمان در اتاق‌های چت.
- **جهان واقعی:** جهان مادی و انواع فعالیت‌ها و تعاملات قابل تحقق در میان واقعیت‌های فیزیکی را شامل می‌شود؛ مثلاً تمامی موجودات مادی و تعامل فیزیکی و ذهنی میان آنان.
- **جهان تکنیکی:** اگرچه منشأ فعالیت‌های این جهان در جهان واقعی شکل می‌گیرد، اما به امر مجازی امکان تحقق می‌بخشد؛
به تعبیری دیگر جهان تکنیکی، جهان‌های آنلاین و آفلاین را به یکدیگر متصل می‌نماید.

پژوهش اینترنتی محل تقاطع جهان‌های سه‌گانه

اخلاق پژوهش اینترنتی در تعامل میان جهان‌های سه‌گانه

- در این پژوهش‌ها هم پژوهنده و هم سوژه پژوهیدنی در اجتماعات واقعی و مجازی از پارامترهای فرهنگی خاص خود برخوردارند و دارای تعاملات فرهنگی متنوعی هستند.
- بر این اساس، استلزام‌های اخلاقی در این پژوهش‌ها باید در زمینه‌ها و شرایطی یکتا و موقعیت‌های خاص صورت می‌پذیرد و باید تحت تأثیر مناسبات و اقتضائات این سه جهان بررسی شود.
- در این تعامل سه‌گانه، اینترنت می‌تواند به عنوان **ابزار**، به عنوان **محیط** و یا توأمان به عنوان **ابزار و محیط** پژوهش در پژوهش‌های اینترنتی به کار گرفته شود.

سر آغاز ملاحظات اخلاقی ناظر به سوژه‌های انسانی پژوهیدنی

- **آزمایش‌های پزشکی نازی‌ها بر روی سوژه‌های انسانی**

- تدوین سند نورمبرگ (۱۹۴۷)
- تدوین بیانیه هلسینکی (۱۹۶۴) در تحقیقات پزشکی در رابطه با سوژه‌ها انسانی

- **تحقیقات پزشکی در شهر تاسکیگی ایالت آلاباما و اجتناب از تجویز پنی‌سیلین به بیماران به خاطر عدم اختلال در فرآیندهای تحقیقاتی از ۱۹۴۷ تا ۱۹۷۲**

- تدوین گزارش بلمونت با عنوان «اصول و رهنمودهای اخلاقی در حمایت از سوژه‌های انسانی پژوهیدنی»
- تعهد به سه اصل بنیادین اخلاقی در رابطه با سوژه‌های انسانی:
- احترام به شخص (respect for person)، احسان (beneficence)، و انصاف (justice)

تعریف سوژه انسانی پژوهیدنی

- **سوژه انسانی:** سوژه انسانی به معنای فردی زنده است که پژوهنده‌ای درباره وی به تحقیق و تحصیل داده‌های زیر می‌پردازد:

(۱) داده‌های حاصل از مداخله یا تعامل با فرد مذکور، یا

(۲) اطلاعات خصوصی قابل شناسایی.

- مداخله شامل هم فرآیندهای فیزیکی است که از این طریق داده‌ها گردآوری می‌شوند و هم دربردارنده دستکاری سوژه‌ها و محیط سوژه که با توجه به اهداف تحقیقاتی صورت می‌گیرد؛ مانند معاینه‌های پزشکی

- تعامل شامل ارتباط از طریق تماس میان فردی میان پژوهنده و سوژه پژوهیدنی است؛ مانند مصاحبه‌های روان‌پزشکی

- اطلاعات خصوصی دربردارنده هرگونه اطلاعاتی است که برای اهداف خاصی (فعالیتی پژوهشی) توسط سوژه ارائه می‌شود و سوژه می‌تواند به نحوی معقول انتظار داشته باشد که این اطلاعات، عمومی نخواهد شد (مانند اطلاعاتی با حساسیت‌های پزشکی).

توسعه مفهومی سوژه‌های انسانی

- سوژه‌های انسانی شخص محور/متن محور (person-based/text-based)

- پژوهش‌های اینترنتی، طیفی از سوژه‌های انسانی را حول محور شخص-متن در برابر محققان قرار می‌دهد که هر سوی این طیف برای حمایت از سوژه‌های انسانی نیازمند شیوه‌ای مناسب و موضعی است.

- مثلاً در مسئله کسب رضایت آگاهانه، این نگاه طیفی می‌تواند معیاری برای تعیین این موضوع باشد که چه سوژه‌هایی با چه شرایطی نیازمند رضایت آگاهانه هستند.

توسعه مفهومی سوژه‌های انسانی

• ناسوژه‌های انسانی پژوهیدنی (human non-subjects research)

- متأثر از پیشرفت‌های فناورانه و گسترش آنها، پژوهش‌هایی شکل گرفته است که از اطلاعات **به ظاهر** هویت‌زدایی شده درباره انسان‌ها استفاده می‌کنند.
- ناسوژه‌های انسانی پژوهیدنی در رابطه با اطلاعات سوژه‌هایی است که به ظاهر از این اطلاعات هویت‌زدایی شده است، اما فناوری‌های جدید ژنتیکی، رایانشی، اطلاعاتی یا ... می‌توانند پیوند این اطلاعات و هویت واقعی سوژه را میسر نمایند.

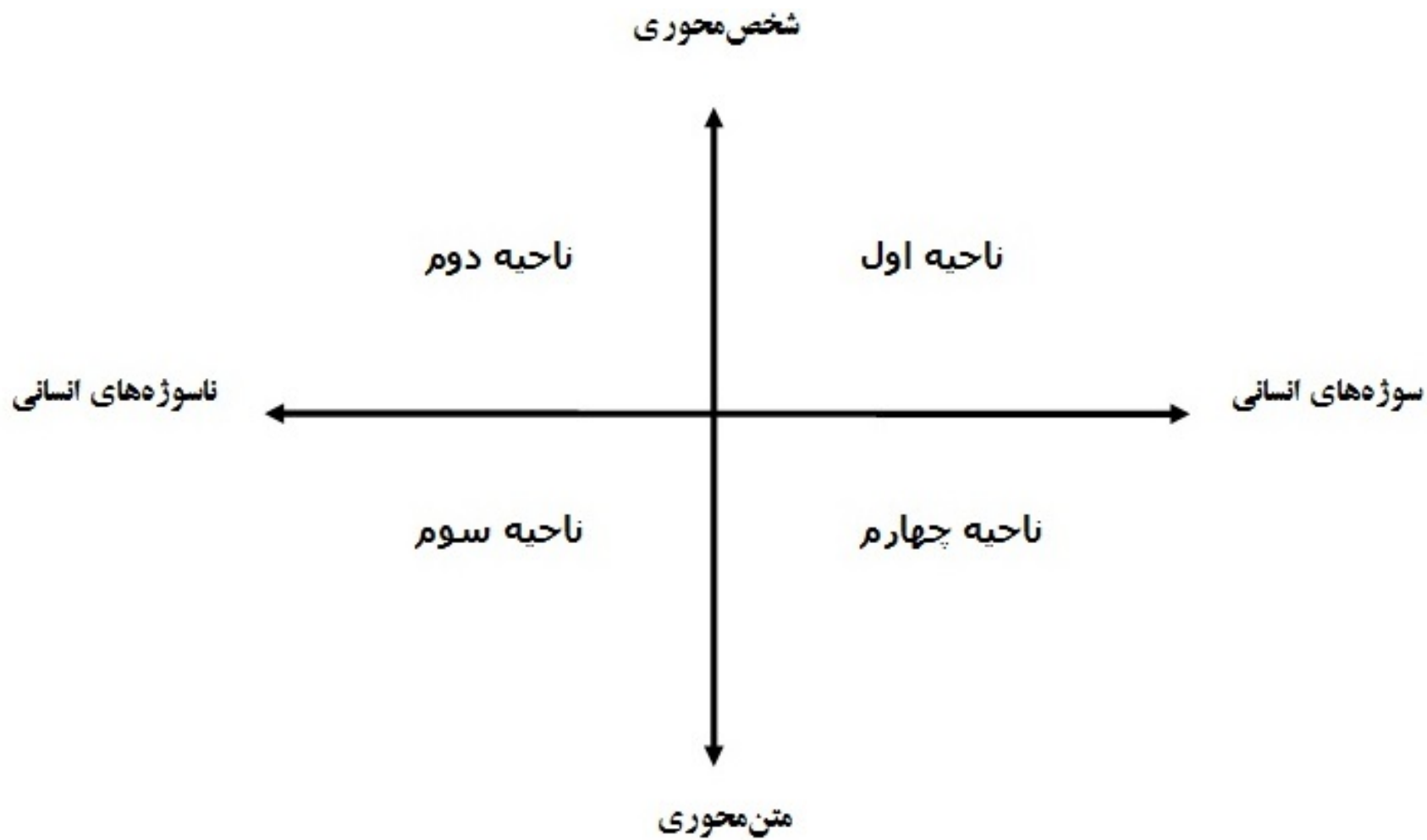
توسعه مفهومی سوژه‌های انسانی

- آسیب‌پذیری سوژه‌های انسانی پژوهیدنی (human harming research)

- به عنوان متغیری اخلاقی در تحقیقات مرتبط با سوژه‌های انسانی در فضای مجازی معرفی می‌شود.

- ذیل این مفهوم، گروه‌ها و هیئت‌های بررسی اخلاق پژوهش ترغیب می‌شوند که با توجه به فاصله میان پژوهنده و سوژه در فضای مجازی، به جای تمرکز بر دریافت رضایت آگاهانه، بر مخاطرات و آسیب‌های بالقوه پژوهش مفروض بر روی سوژه تغییر موضع دهند.

موقعیت‌یابی سوژه‌های انسانی با تمرکز بر آسیب‌پذیری آنان

موقعیت‌یابی سوژه‌های انسانی با تمرکز بر آسیب‌پذیری آنان

- **ناحیه اول:** شامل سوژه‌های انسانی شخص‌محور است؛
مثلا، پژوهنده از طریق نرم‌افزار اسکایپ با سوژه پژوهیدنی خود در حال مذاکره است.
- **ناحیه دوم:** دربردارندهٔ ناسوژه‌های انسانی شخص‌محور است؛
مثلا، پژوهش‌هایی که سوژه‌های پژوهیدنی خود را آواتارهای افراد قرار می‌دهد.
- **ناحیه سوم:** شامل ناسوژه‌های انسانی متن‌محور است؛
• مثلا، پژوهش‌هایی که محتوای وبلاگ‌ها را سوژه پژوهیدنی خود قرار می‌دهد.
- **ناحیه چهارم:** دربردارندهٔ سوژه‌های انسانی متن‌محور است؛
• مثلا، پژوهش‌هایی که سوژه‌های پژوهیدنی خود را پروفایل افراد در شبکه‌های اجتماعی قرار می‌دهد.

برخی مسائل و چالش‌های اخلاقی در پژوهش‌های اینترنتی

صحت داده‌ها

- اگر در پژوهش‌های اینترنتی نتوان به‌نحوی مطلوب از صحت داده‌های (data integrity) پژوهیدنی اطمینان یافت، یکی از مهم‌ترین اصول اخلاق پژوهش که حفظ صداقت در فعالیت‌های علمی است، نقض می‌شود.
- یکی از مهم‌ترین گام‌ها برای اطمینان از صحت گردآوری داده‌ها در پژوهش‌های آنلاین، مرحله طراحی پیمایش‌ها یا پرسش‌نامه‌های آنلاین است.
- داده‌های سه گروه از پاسخ‌دهندگان نامعتبرند: الف) پاسخ‌دهندگان بی‌توجه، ب) پاسخ‌دهندگان متقلب، و ج) پاسخ‌دهندگان عجول.

صحت داده‌ها

(۱) **درجه تأیید:** در این ترفند، پاسخ‌دهندگان را مخاطب پرسشی انحرافی یا به تعبیری دقیق‌تر مخاطب پرسشی خلاف رویه متعارف دیگر پرسش‌های مطرح در پرسش‌نامه‌ها قرار می‌دهیم.

(۲) **کد دسترسی شخصی:** با توجه به شرایط و مقتضیات پژوهش، یک ترفند دیگر برای آگاهی از صحت داده‌ها استفاده از کد دسترسی شخصی یا کد شناسایی منحصر به فرد (مانند کد ملی) برای هر یک از پاسخ‌دهندگان به پرسش‌نامه‌های آنلاین است.

(۳) **تأیید زمان سپری شده:** ایده اساسی این ترفند آن است که تأیید پاسخی معتبر به یک پرسش‌نامه آنلاین از طریق اندازه‌گیری زمان سپری شده برای هر پاسخ نسبت به تکمیل تمامی پرسش‌نامه یا بخشی از پرسش‌نامه حاصل می‌شود.

رضایت آگاهانه

- رضایت آگاهانه (informed consent) به عنوان زیربنای حمایت از سوژه‌های انسانی پژوهیدنی معرفی می‌شود، به طوری که سوژه‌های انسانی باید به صورت داوطلبانه و با آگاهی از مخاطرات و منافع پژوهش اقدام به مشارکت نمایند.
- معمولاً کسب رضایت آگاهانه از مشارکت‌کنندگان منوط به مواردی است از قبیل توضیح محقق درباره اهداف پژوهش، روش‌های مورد استفاده، نتایج محتمل پژوهش، و همچنین مخاطرات یا آسیب‌هایی که ممکن است مشارکت‌کنندگان در طی انجام پژوهش با آنها مواجه شوند.
- با بسط و گسترش فناوری‌ها، ابزارها و محیط‌های اینترنتی جدید، نگرانی‌های امنیتی و حرمانگی به خاطر تحت تأثیر قرار گرفتن مسئله رضایت آگاهانه افزایش یافته است که توجه به این مسئله نیز از اهمیت به‌سزایی برخوردار است.

رضایت آگاهانه

- گاهی طراحی یک «پورتال» می تواند گزینه مناسبی برای دریافت رضایت آگاهانه باشد.
- در این صورت، پژوهنده ممکن است ایمیلی را به مشارکت کننده ارسال کند که در آن لینک پورتال یا وبگاهی پیوست و اطلاعات لازم درباره طرح پژوهشی درج گردیده باشد.
- مشارکت کننده می تواند مستندات مربوطه را مطالعه و بر روی گزینه «موافق هستم» کلیک نماید.
- در اینجا می توان مراحل برای کسب رضایت مشارکت کننده تعریف کرد که از طریق آن افراد می توانند قسمت های مختلفی را مطالعه و در صورت پذیرش آن به قسمت بعد مراجعه کنند و بدین طریق مراحل اعلان رضایت آگاهانه را تکمیل کنند.
- اگر در پژوهش هایی، مستندات کسب رضایت آگاهانه برای تایید پژوهش ضروری باشد، برخی پژوهندگان از گزینه هایی همچون امضاء الکترونیکی نیز بهره می گیرند.

مالکیت داده‌ها

- مفهوم مالکیت داده‌ها (data ownership) در پژوهش‌های سنتی تا اندازه‌ای روشن است و معمولاً پژوهنده یا سازمان وی مالک داده‌های جمع‌آوری شده‌اند و مشارکت کنندگان به‌طور ضمنی به این موضوع رضایت می‌دهند.
- اما در پژوهش‌های اینترنتی از قبیل پیمایش‌های آنلاین، اطلاعات حاصل از پروفایل‌های کاربران شبکه‌های اجتماعی، یا محتویات وبلاگ‌ها، نمونه‌هایی از موادری هستند که مالکیت کسی بر این محتوای به اشتراک گذاشته چندان روشن نیست.
- سوژه‌های پژوهیدنی در پژوهش‌های اینترنتی در طیفی از سوژه‌های انسانی شخص‌محور و متن‌محور قرار دارند، از این رو مسئله مالکیت داده‌ها را نیز می‌توان در این طیف مورد توجه قرار داد.

سرقت داده‌های علمی

- با رشد و گسترش پژوهش‌های اینترنتی، یکی از موضوعات و مسائلی که بیش از پیش مورد توجه قرار گرفته است، سرقت داده‌های علمی (data plagiarism) یا سرقت علمی است. این پدیده را گاهی ذیل مسئله حق مالکیت و مالکیت داده‌ها بررسی می‌کنند.
- به‌طور کلی سرقت علمی بدین معناست که عقاید، افکار، تصاویر، نظریه‌ها، سروده‌ها، و نوشته‌های فردی، با مالکیت شخص دیگری عرضه شود.
- امروزه، وقتی از آثار نوشتاری دیگران وام گرفته می‌شود، قوانین و استانداردهای قابل‌قبولی برای استناد و اِذعان به آثار مورد استفاده وجود دارد؛ اما در مورد آثار غیرنوشتاری (همچون تصاویر، نمودارها، فایل‌های صوتی و تصویری و ...)، استانداردها چندان روشن نیست و وظیفه پژوهندگان فزونی می‌یابد.

سرقت داده‌های علمی

- مسئله سرقت علمی از آثار نوشتاری و غیرنوشتاری در اخلاق پژوهش اینترنتی به نحو چشم‌گیری خودنمایی می‌کند.
- گسترش روزافزون پایگاه‌های اینترنتی و دسترسی آسان به انبوه اطلاعات علمی اعم از نوشتاری و غیرنوشتاری، زمینه غفلت یا لغزش پژوهندگان در استفاده نادرست از این منابع را فراهم می‌سازد.
- برخی از پژوهندگان آگاهانه یا ناآگاهانه با استفاده از منابع نوشتاری برگرفته از وبگاه‌ها، وبلاگ‌ها، پروفایل‌های افراد در شبکه‌های اجتماعی و بسیاری موارد دیگر و بدون توجه به استناد و ارجاع مناسب به منابع مذکور مرتکب سرقت علمی می‌شوند.

حریم خصوصی و محرمانگی

- بر اساس اصول اخلاق پژوهش، محققان باید حمایت از حریم خصوصی و محرمانگی (privacy and confidentiality) سوژه‌های انسانی پژوهیدنی خود را تضمین و حفظ نمایند.
- مبنای تحلیل نگرانی‌های اخلاقی در تهدید حریم خصوصی مربوط به سوژه‌های انسانی ممکن است از منظر درجه پیوند داده‌ها به افراد و همچنین آسیب‌ها و مخاطرات بالقوه در افشاء اطلاعات بررسی شود.
- معمولاً حمایت از حریم خصوصی و محرمانگی با ترکیبی از تدابیر و شیوه‌های پژوهش حاصل می‌شود، مثلاً جمع‌آوری داده‌ها در محیط‌های کنترل‌شده یا ناشناس، پاک‌سازی داده‌ها با حذف اطلاعات شخصی قابل‌شناسایی، یا استفاده از محدودیت برای دسترسی‌ها و روش‌های مرتبط با امنیت داده‌ها.

حریم خصوصی و حرمانگی

- پژوهش‌های اینترنتی، تعاریف و چارچوب‌های قانونی سنتی در حفظ حریم خصوصی سوژه‌های انسانی را دستخوش پیچیدگی‌های جدیدی کرده است.
- به عنوان مثال، پژوهندگان به‌طور جدی می‌توانند درباره افراد به جمع‌آوری داده‌های تفصیلی از منابعی هم‌چون فیس‌بوک، توییتر، وبلاگ‌ها یا آرشیوهای رایانامه‌ای عمومی پردازند و این مجموعه داده‌های غنی می‌تواند به‌نحو به‌مراتب آسان‌تری نسبت به پژوهش‌های سنتی به‌همراه دیگر داده‌ها یا مجموعه داده‌های در دسترس و آنلاین پردازش، مقایسه و ترکیب شوند.
- پژوهندگان در موارد متعددی قادرند هویت افراد را با ترفندهای مختلفی از طریق تجزیه و تحلیل و مقایسه این مجموعه داده‌ها مجدداً شناسایی نمایند.
- این موارد نشان می‌دهد که صرفاً حذف اطلاعات شخصی قابل شناسایی از طریق روش‌های سنتی مانند حذف نام، آدرس، یا شماره تأمین اجتماعی سوژه‌های انسانی پژوهیدنی برای تضمین گمنامی و حرمانگی داده‌ها دیگر کافی نیست.

گمنامی و ناشناختگی

- فضای مجازی با توجه به کم‌رنگ نمودن مرزهای سیاسی، فرهنگی، دینی و قضایی و ایجاد گمنامی و ناشناختگی (anonymity) در تعامل افراد، محلی مناسبی برای انجام پژوهشی‌هایی با اطلاعات حساسیت‌برانگیز است.
- تهدید گمنامی مشارکت‌کنندگان در پژوهش خصوصاً برای پژوهش‌هایی با اطلاعات حساسیت‌برانگیز می‌تواند منجر به نقض حریم خصوصی و محرمانگی سوژه‌های پژوهشی شود.
- گمنامی در فضای مجازی به معنای نداشتن یا پنهان‌سازی هویت واقعی است و اغلب با سه مفهوم از گمنامی مواجه هستیم؛ هویت مستعار، گمنامی از طریق نشانی مستعار، و هویت غیرقابل ردیابی.

گمنامی و ناشناختگی

(۱) «هویت مستعار» هر فردی را می‌توان با شماره، شناسه، یا اسم مستعار خاصی شناسایی کرد، بنابراین هویت مستعار را باید به‌عنوان شبه‌گمنامی تلقی کرد. این هویت مات به معنای پیوند و انتساب یک نشانه قابل اعتماد و منحصر به فرد به شخص است، آنچنان که به تنهایی هیچ سرنخی برای شناسایی و تعیین هویت واقعی شخص ارائه نمی‌کند.

(۲) «گمنامی از طریق نشانی مستعار» برای دریافت یا ارسال مکاتبات با دیگران در نظر گرفته می‌شود و می‌توان با انتساب یا پیوند یک نشانه به فرد، هویت واقعی او را پنهان ساخت. مثلاً، آدرس‌های IP، آدرس منزل، محل کار و ...

(۳) «هویت غیرقابل ردیابی!» به حالتی گفته می‌شود که سوژه‌های انسانی هیچ اسمی از جمله اسم مستعار نیز ندارند؛ هویت غیرقابل ردیابی در حقیقت ناظر به دشواری سطح شناسایی و آشکارسازی هویت واقعی افراد در نظر گرفته می‌شود. مثلاً، رمزگذاری‌های متعدد هویت سوژه‌های پژوهیدنی.

چشم‌اندازی برای اخلاق پژوهش اینترنتی

- پیدایش و پذیرش اجتماعی وب ۲ به ما اجازه می‌دهد به اخلاق پژوهش اینترنتی، نگاهی دوسویه یا گفت‌وگومحور داشته باشیم.
- وب ۲ می‌تواند به تقویت رویکردهایی بپردازد که بر اهمیت پرورش امر اخلاقی به عنوان فرآیندی دموکراتیک و از پایین به بالا تأکید می‌کند و نه آنچه از بالا به پایین دیکته می‌شود.
- همچنان که شبکه‌های اجتماعی، ویکی‌ها و دیگر امکانات وب ۲ به‌طور مستمر به تغییر تعاملاتی اجتماعی می‌پردازند، مفهوم پژوهش و به‌دنبال آن اخلاق پژوهش نیز دستخوش تغییر و تحول شده است.
- برخی اندیشمندان برای توصیف چشم‌اندازی از فرآیندهای اخلاقی دموکراتیک با رویکردی پایین به بالا یا مدل‌های اخلاق مشارکتی، از اصطلاح «اخلاق اُپن-سورس» استفاده می‌کنند.

چشم‌اندازی برای اخلاق پژوهش اینترنتی

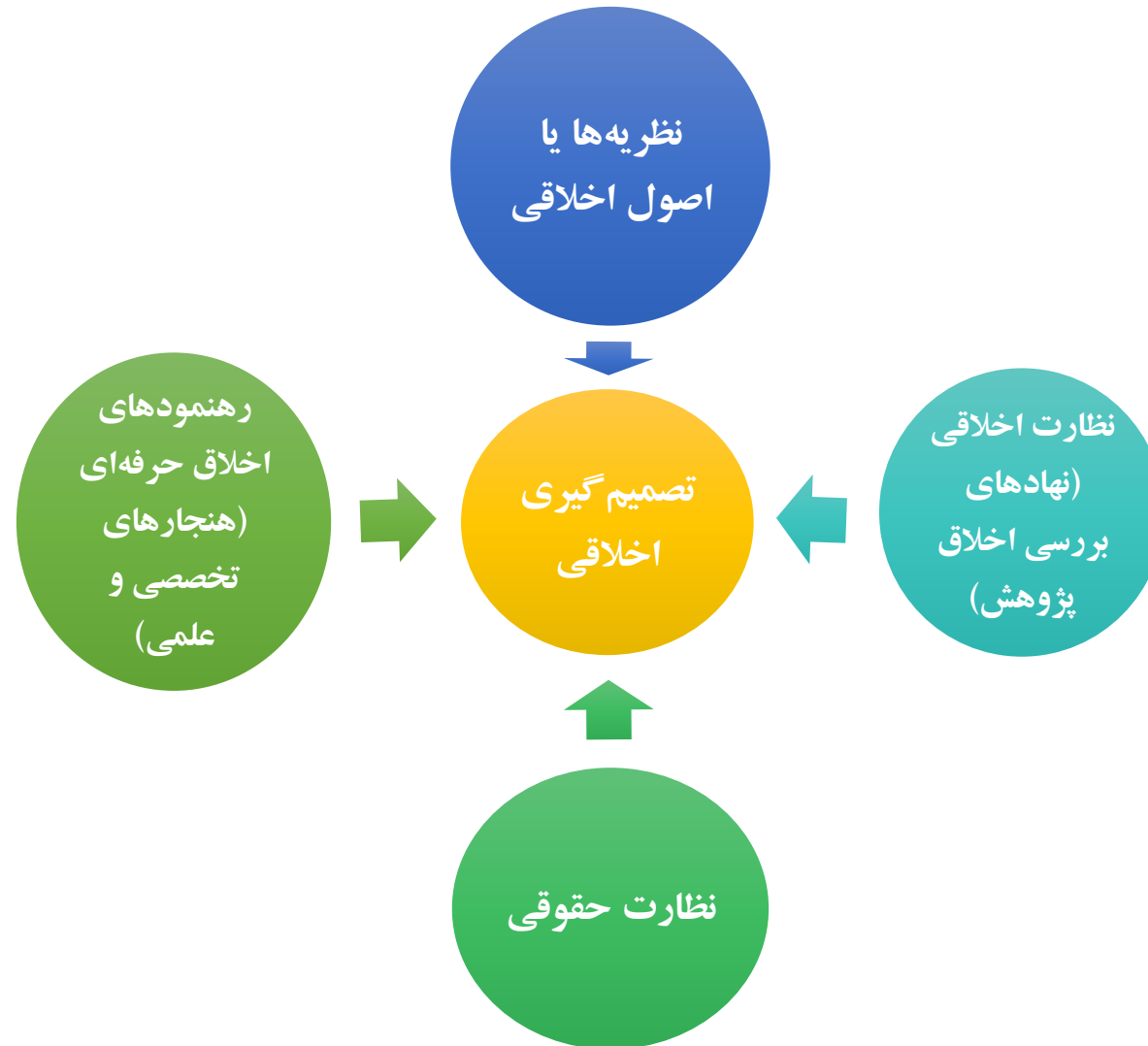
- در نسخه ۲۰۱۲ سند اخلاق پژوهش اینترنتی AoIR تأکید می‌شود که بر هیچ مجموعه‌ای از رهنمودها یا قواعد ایستا اصرار نمی‌گردد، چرا که زمینه‌های پژوهش اینترنتی پویا و ناهمگن هستند.
- در حقیقت در نسخه به‌روزشده این سند، مجموعه‌ای از ملاحظات اخلاقی (و نه مجموعه‌ای از کدها و دستورالعمل‌های قطعی) برای پشتیبانی و آگاهی از مسئولیت‌ها در برابر تصمیم‌گیری‌های مطرح در اخلاق پژوهش اینترنتی معرفی می‌شود.
- این چشم‌انداز بدین معنا نیست که پژوهندگان، فعالیت‌های پژوهشی خود را از نظارت و همکاری با هیئت‌های بررسی اخلاق دور نگه دارند، بلکه آنها باید در جهت معرفی و تسهیل شرایط برای ظهور نسل جدیدی از اخلاق پژوهش گام بردارند.

سایه معشوق اگر افتاد بر عاشق، چه شد
ما به او محتاج بودیم، او به ما مشتاق بود

حسن مَه رویان مجلس، گر چه دل می برد و دین
بحث ما در لطف طبع و خوبی اخلاق بود

ابعاد تشکیل دهنده تصمیم‌گیری اخلاقی در اخلاق پژوهش

گام اول:
جمع آوری
داده‌ها

- مصاحبه عمیق با مشارکت کنندگان درباره رفتار پژوهشی آنان مبتنی بر IRE
- مطالعات میدانی طرح‌های پژوهشی انجام‌شده با توجه به حساسیت و رعایت IRE

گام دوم:
تحلیل
داده‌ها

- تجزیه و تحلیل شرایط موجود درباره حساسیت و رعایت IRE

گام سوم:
پیش‌نویس
منشور

- تهیه و تنظیم پیش‌نویس منشور IRE در جهت بهبود شرایط موجود

گام چهارم:
تبیین در
گروه

- تعدیل و تبیین پیش‌نویس منشور IRE در جلسه گروه اعتباریابی به منظور بهبود شرایط موجود

گام پنجم:
برنامه‌ریزی
و تنظیم

- تصریح و تدقیق منشور اخلاقی IRE در قالب طرح اقدام و با پذیرش گروه اعتباریابی

گام ششم:
انتشار طرح
اقدام

- انتشار و به رسمیت شناختن طرح اقدام منشور IRE با تأیید مدیر و سیاستگذاران در قالب تعهد سازمانی در فعالیتهای پژوهشی مشارکت کنندگان

گام هفتم:
ارزیابی
نتایج

- ارزیابی نتایج حاصل از طرح اقدام منشور IRE و تأثیر بر رفتار پژوهشی مشارکت کنندگان

گام هشتم:
جمع آوری
مجدد
داده‌ها

- تکرار فرآیند اقدام پژوهی (بازگشت به گام اول) با تحلیل رفتار پژوهشی مشارکت کنندگان برای دستیابی به منشور IRE